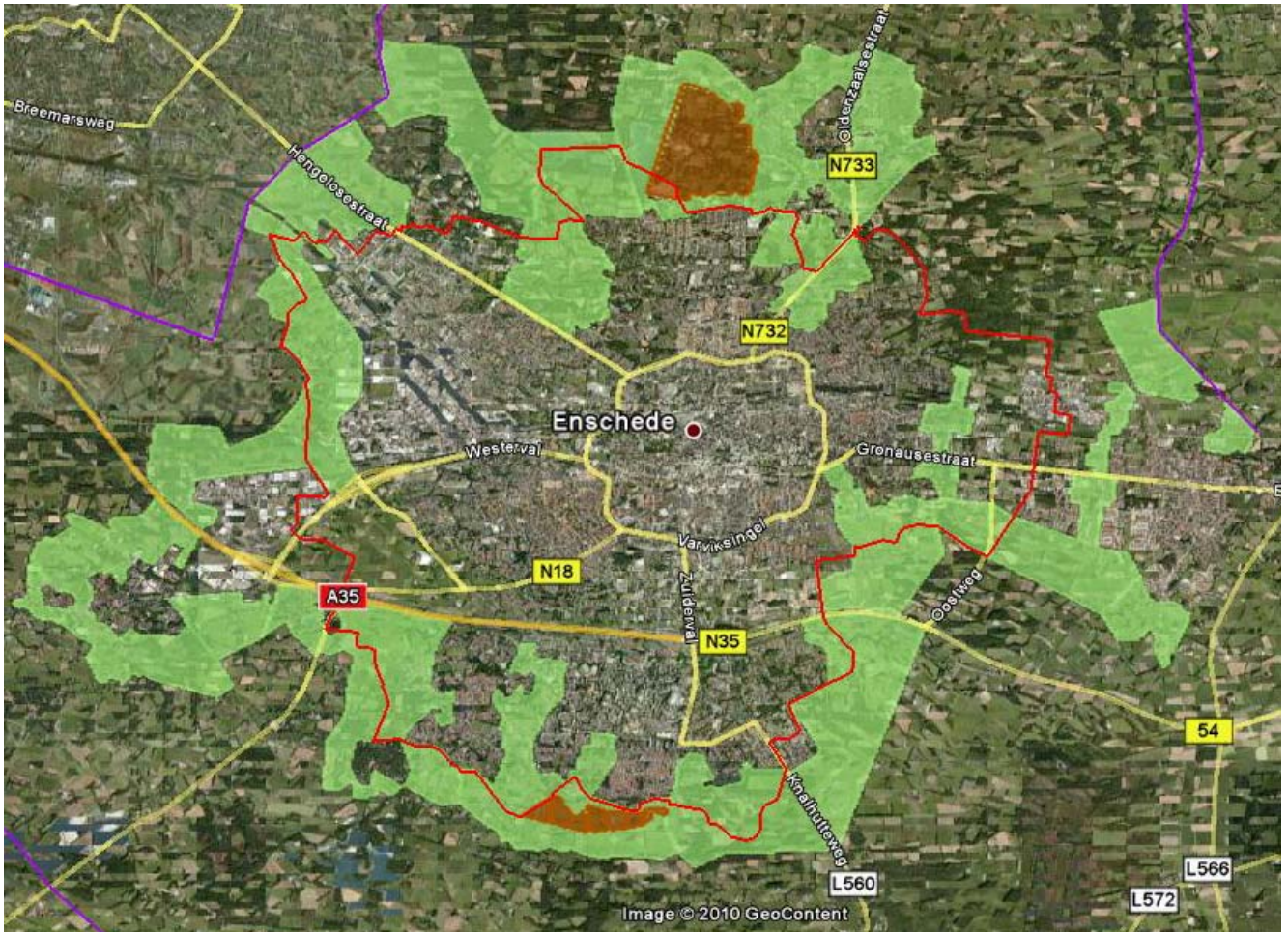

20-09-10

De Groene Zoom van Enschede

Een handreiking voor het behouden en beheren van de
waardevolle stadsrandzone van Enschede

Groen Beraad 20 september 2010

Samenvatting

Zowel landelijk als regionaal staat de stadsrandzone erg in de belangstelling omdat veel functies aan dit gebied toegekend worden. Zonder zorgvuldige regie dreigt verstedelijking en verrommeling in het buitengebied direct rondom de stad, waarbij belangrijke functies zoals beleving van natuur en landschap schade lijden.

De gemeente Enschede heeft een aantrekkelijke stadsrandzone. Daarom moet de gemeente Enschede voorzichtig en behoedzaam omgaan met de landelijke tendens om de stadsrandzone van toeristisch aantrekkelijke maar gebieds-oneigen elementen te voorzien.

In het project Stadsrand Enschede⁴⁾ werkt de gemeente aan: "de verbetering van de beleefbaarheid van het buitengebied, door het realiseren van een netwerk van vrijetijdsvoorzieningen, fysiek verbonden door een fiets- en voetpad rond de stad (rondje Enschede)".

In deze nota vraagt Groen Beraad extra aandacht om de kwaliteit van de stadsrandzone te behouden en te verbeteren, met als doel: de prachtige omgeving te versterken als aantrekkingskracht voor wonen en werken in de gemeente Enschede.

Om bestuurlijk voldoende vat op deze materie te krijgen en/of te houden is een duidelijke definitie van het begrip stadsrandzone en een helder beleid met betrekking tot haar functies, een vereiste. Om recht te doen aan het bijzondere karakter van de stadsrandzone bestempelen we haar als de Groene Zoom van Enschede. In dit rapport wordt de Enschedese stadsrandzone derhalve aangeduid als "**Groene Zoom**". In dit rapport is de zoom in het gebied Hoge Boekel niet aangegeven omdat de Vereniging Behoud Hoge Boekel zich door de zonering van EHS en NSW-landgoederen al voldoende gecommitteerd acht.

Groen Beraad biedt een omschrijving van dit gebied en doet voorstellen om de Groene Zoom te vrijwaren van sluipende verrommeling en verstedelijking. De Enschedese Groene Zoom heeft van zichzelf voldoende landschappelijke kwaliteit en het is zaak deze goed te beheren en tegen verrommeling te beschermen.

Het rapport is opgesteld door Groen Beraad op initiatief van de Stichting Lonneker Land.

Aan de realisatie werkten mee:

Hans Wallinga (Stichting Lonneker Land), vz

Betsy Bekkering (Stichting Natuur en Milieuraad Enschede)

Dick Feil (Stichting Lonneker Land)

Jitze Sikkema (Stichting Natuur en Milieuraad Enschede)

George van de Velde (Stichting Lonneker Land)

Maarten Windemuller (Stichting Landgoed Het Wageler)

Met dank aan de vele personen en instanties die met hun kennis en kritische en bemoedigende opmerkingen, bijgedragen hebben aan de inhoud van dit rapport.

INHOUD

Inleiding	4
Het begrip Groene Zoom	5
Functies van de Groene Zoom	6
Eisen aan de Groene Zoom	8
Restricties voor de Groene Zoom	9
Beleidsaspecten t.a.v. activiteiten en functies in de Groene Zoom	10
Opmerkingen	11
Conclusie	11
Referenties	12

Kaartbijlagen:

- Kaarten Landinrichting Enschede-Noord en -Zuid
- NSW-Landgoederen

Kaart op voorblad: Impressie Groene Zoom
 Rode lijn: Fietsroute “Rondje Enschede”
 Bruine arcering: Exclaves Brunink en Vaneker

Inleiding

De Gids Buitenkans¹⁾ en de inventarisatie GroenAgenda²⁾ geven aan dat de gemeente Enschede zich bewust is van haar bijzonder hoogwaardige buitengebied. Het meest kwetsbare deel van het buitengebied is de stadsrandzone, het gebied direct rondom de stad, doordat de recreatieve en planologische druk hier het grootst is.

De gemeente Enschede heeft een groeiende aandacht voor de stadsrandzone, wat onder andere blijkt uit het project Stadsrand Enschede⁴⁾. In dat kader wordt bijvoorbeeld het “rondje Enschede” uitgewerkt. Een eenduidige beschrijving van de omvang en functies van de stadsrandzone ontbreekt echter. Deze is in Enschede van hoge kwaliteit door scherpe grenzen tussen stad en buitengebied en veel hoogwaardige natuur vlakbij de woonwijken. De zone rondom de stad verdient daarom een definitie die bij de bijzondere situatie past, een eigen benaming met een daarop aansluitende beleidsvisie.

Vanwege haar bijzondere waarde zullen we in dit rapport de Enschedese stadsrandzone aanduiden als **Groene Zoom**. Het rapport beoogt een handreiking te zijn voor een goede bescherming, behoud en beheer van de Groene Zoom.

Waar gaat het om

De gemeente Enschede bestaat uit ruim 140 km² Twents landschap met daarin een grote stad en enkele dorpen. Door de historische ontwikkeling en door een verstandig beleid heeft Enschede grotendeels een stadsrand van goede kwaliteit.

We vinden hier landschapsstructuren vlakbij de stad die herinneren aan de landbouw zoals die eeuwenlang bedreven is (essen en kampen, kleinschalige, organische verkaveling, bosjes, wallen, beken; voorbeelden: omgeving Derkinkweg, omgeving Zuid Esmarkerrondweg, 't Vaneker en Het Wageler). Verder van de stad vinden we de structuren in het landschap die bepaald zijn door latere, grootschalige ontginningen en de vele landgoederen. Enkele landgoederen vinden we al direct tegen de stadsrand. De recreatieve druk op de Groene Zoom is groter dan op de rest van het buitengebied, vooral van kortstondig bezoek voor sportieve ontspanning, spelen en de hond uitlaten.

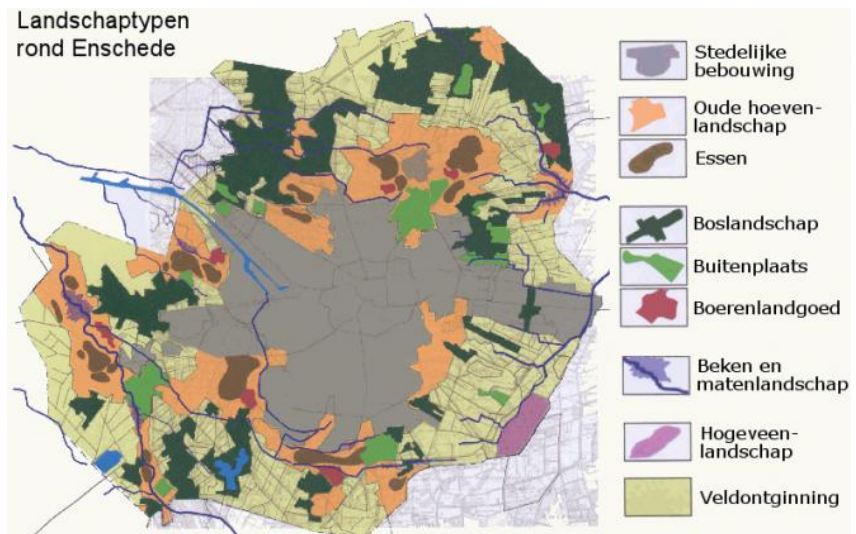
Bij beoogde stadsuitbreiding en ‘bouwen in het groen’ wordt de Groene Zoom planologisch bedreigd. De Groene Zoom is weliswaar onderdeel van het buitengebied, maar het is nodig hem apart te benoemen en te behandelen als ware het een **buitengebied+** (buitengebiedplus). Door de directe nabijheid van de stad staat hij onder planologische druk (uitbreiding bebouwing, toename verkeer) en, zoals boven genoemd, recreatieve druk. Het vergt zorgvuldig beleid om zonder schade aan het landschap, de aanwezige natuurwaarden en de landbouw, te voldoen aan de behoefte tot natuurbeleving en recreatie.

Bij het bestuderen en bespreken van diverse rapporten en nota's over dit onderwerp (zie referentielijst) heeft de werkgroep vastgesteld dat veel (landelijke of provinciale) nota's uitgaan van een slechtere situatie van de stadsrand dan voor Enschede geldt. **Daarom moet de gemeente Enschede voorzichtig omgaan met de landelijke tendens om de stadsrandzone te voorzien van toeristisch aantrekkelijke maar gebieds-oneigen elementen. De Enschedese Groene Zoom heeft landschappelijk van zichzelf voldoende kwaliteit en het is zaak deze goed te beheren en tegen verrommeling te beschermen.**

Door de eisen die voor het buitengebied gelden¹, waar nodig voor de Groene Zoom nog meer aan te scherpen en toe te spitsen, kan de landschappelijke kwaliteit rond de stad gewaarborgd worden. Alleen dan kan er voldoende ruimte gegeven worden aan de recreatieve functie die inherent aan de Groene Zoom verbonden is.

Ruimtelijke variatie

Een goede beschrijving van de Groene Zoom kan behulpzaam zijn bij het bieden van weerstand tegen de voortdurende dreiging van verrommeling van de stadsrand, evenals een beschrijving van het ruimtelijk en landschapsbeleid in dit specifieke deel van het buitengebied. Daartoe is het nodig de kwaliteiten, bedreigingen en mogelijkheden per onderdeel van de stadsrand te bekijken.

Het begrip Groene Zoom

*Onder de **Groene Zoom** wordt een aaneengesloten gebied (onderdeel van het buitengebied) verstaan dat zich als een schil rondom de stedelijk bebouwde kom sluit. Het heeft een binnengrens en een buitengrens.*

Hiermee wordt aansluiting gevonden bij de terminologie voor het begrip stadsrandzone uit D. Hamers e.a., blz. 12.⁶⁾

Een beschrijving van de Groene Zoom heeft slechts betekenis als de binnengrens en de buitengrens van de Groene Zoom geografisch vastgelegd zijn. En het moet ook een Groene Zoom blijven. Dat kan tot gevolg hebben dat toekomstige plannen een wijziging van de grenzen van de Groene Zoom vergen. De binnengrens van de Groene Zoom omsluit de stedelijke bebouwing. Wij stellen de volgende definitie van de binnengrens van de Groene Zoom voor:

*De **binnengrens** van de Groene Zoom valt samen met de omhullende begrenzing van onderling aansluitende bebouwde kavels (woningen en bedrijfspanden) binnen de stedelijke bebouwing in de stad en in de dorpen en aangrenzende wegen² (ongeveer de vroegere rode contour).*

Deze grens is geografisch bepaald en wordt vastgesteld door B&W. In de praktijk kan het door deze contour omsloten gebied afwijken van wat als stedelijk gebied wordt beschouwd, bijv. bij wiggen en parken die “diep de stad indringen”.

De binnengrens van de Groene Zoom markeert tevens de overgang van stedelijk gebied naar buitengebied.

*De **buitengrens** van de Groene Zoom loopt langs landschappelijk bepaalde perceelsgrenzen, bij voorkeur in de vorm van bossen en houtwallen, beken of wegen.*

Deze grens loopt in zijn geheel door het buitengebied. Daarbuiten ligt het deel van het buitengebied waarin de nabijheid van de stad niet goed merkbaar meer is. De Groene Zoom moet ruimte bieden

^A De aanwezigheid van NSW landgoederen, bossen en andere natuurgebieden in particulier bezit of van natuurbeheerorganisaties is hiervoor medebepalend.

^B De wegen aan de buitenkant van de stad beschouwen we als onderdeel van de bebouwde kom o.a. omdat ze tot de 50 of 30 km/uur zone behoren.

voor diverse recreatieve en educatieve functies. In het volgend hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan.

Als richtlijn voor de maximale breedte van de stadsrandzone wordt in landelijke stukken³ de volgende formule gehanteerd:

$$\text{Stadsrandzone (m)} = \sqrt{\text{oppervlakte stedelijk gebied (m}^2\text{)} / 6}$$

Voor Enschede, met een stedelijk oppervlak van ca. 4000 ha zou dat een breedte in de orde van 1 km opleveren. De lokale breedte zal echter afhankelijk zijn van de aard van de bebouwing in de aanliggende wijk (zichtbaarheid en geluid) en het landschap ter plekke. Ons inziens gaat de richtlijn uit van slechtere situaties dan in Enschede en is er geen reden om die hier strikt toe te passen.

De zoom moet een zodanige breedte hebben dat de hierna te noemen functies goed kunnen worden uitgeoefend.

Op veel locaties rond Enschede kan deze breedte kleiner dan gemiddeld zijn dankzij de aanwezige landschappelijke kwaliteiten, het coulisselandschap en de aard van de bebouwing aan de rand van de stad.

Waar mogelijk laten we deze buitengrens samenvallen met de grens die door de landinrichtingscommissies wordt aangegeven, ofschoon de doelstelling van deze laatste een andere is, nl. veranderingen bewerkstelligen (verkavelen, paden/beken verleggen, etc.).

In het recente verleden is besloten tot het bebouwen van enkele exclaves in de Groene Zoom (*o.a. het Brunink en 't Vaneker*). De Groene Zoom omsluit deze exclaves geheel.

Funcities van de Groene Zoom

Landschappelijk hoeft de Groene Zoom niet onderscheiden te worden van het overige buitengebied. Maar stedelingen die een groene omgeving zoeken voor een 'ommetje' komen in de parken of in de Groene Zoom terecht. De rand van het buitengebied heeft daarbij het voordeel dat er in een landschappelijk aantrekkelijke omgeving meer 'wilde' soorten planten en dieren te vinden zijn dan in de parken. Bovendien is het voor de stedeling aantrekkelijk koeien en schapen in de wei te zien en boeren die hun land bewerken. De Groene Zoom is de plek tussen stad en platteland waar de mensen elkaar op een ongedwongen wijze ontmoeten.

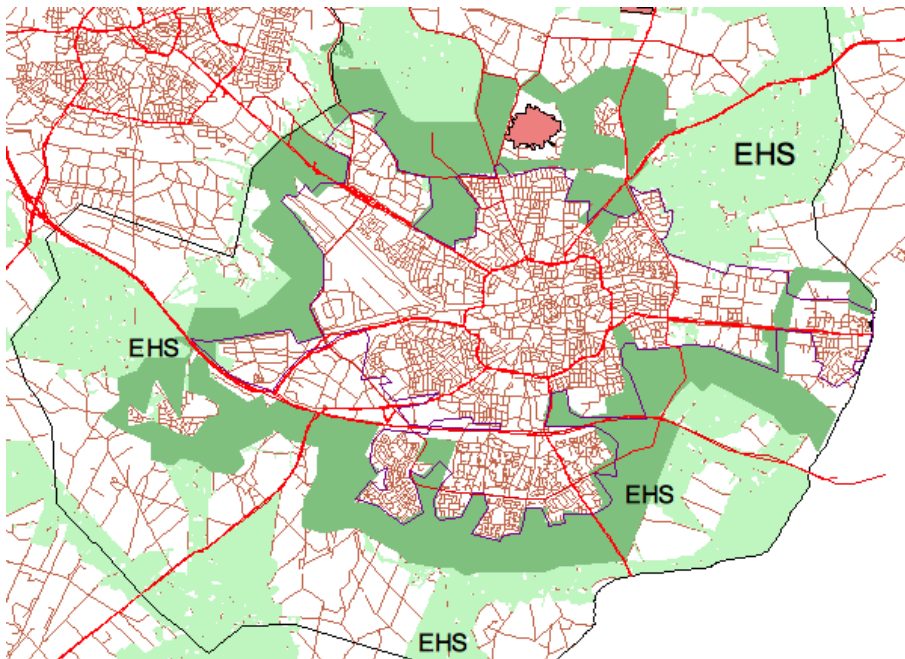
Op deze wijze kan natuurbeleving en recreatie in het vrije veld bijdragen aan een goede leefbaarheid in de gemeente. Het is hierbij wel zaak te bedenken dat de stedeling hier te gast is in de Groene Zoom. Het vergt beheer en onderhoud van wandel- en fietspaden en ontmoetingsplaatsen. En voor de gast geldt nog steeds het aloude motto: **“Laat niet als dank voor het aangenaam verpozen de eigenaar van het bos de schillen en de dozen”**.

De gastheerrol kan variëren van het gesubsidieerd openstellen van wandel- en/of fietspaden tot het aanbieden van diensten of verkoop van producten die een relatie hebben met het buitengebied.

Deze diversiteit in gastvrijheid moet kansen hebben in de aanwezige inrichting van Groene Zoom, maar dat hoeft niet te betekenen dat elke vorm van gastvrijheid overal en in dezelfde vorm en met dezelfde intensiteit geboden moet worden. Het vraagt om diversiteit in de aard en het beheer van de Groene Zoom.

Door het aanwijzen van geschikte, afgebakende, terreinen waar honden los mogen lopen, kan een aanlijngedbod beter gehandhaafd worden in gebieden waar landbouw en natuur schade kunnen lijden

³ Zie referentie 6, pagina 31. ⁶⁾

van loslopende honden. Hierdoor kan er mogelijk meer waardevolle natuur voor het publiek opengesteld worden en zijn er misschien meer boeren bereid een pad over hun land open te houden.

Op veel plaatsen maakt de Groene Zoom deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS, zie figuur) en biedt daarmee ook de flora en fauna van het buitengebied aan, zij het met de beperkingen tengevolge van de invloed van de aangrenzende bebouwing.

Omranding stad Enschede door Ecologische Hoofdstructuur

De Groene Zoom moet vanwege haar specifieke functies en vanwege haar kwetsbaarheid als aandachtsgebied door de gemeente onderkend worden.

De **Functies van de Groene Zoom** kunnen globaal als volgt worden samengevat:

- Behoud van cultuurhistorisch landschap (kleinschalig organische verkaveling uit oude ontginningen b.v Tweekelo, Het Wageler, Lonneker).
- Behoud van grote biodiversiteit (gevolg van kleinschalige cultuurhistorische landschappen; op een eik leven 400 soorten organismen).
- Beleving van natuur en landschap (rustgevende charme en stilte van het (kleinschalig) agrarisch landschap en de natuur)
- Vrijtijds-, gezins- en sportrecreatie
 - bos met speelmogelijkheden en / of speelweiden (bv. Stroinksbos, 't Wageler)
 - kinderboerderijen met restaurant of speeltuin en volkstuinten (bv. KB Zuid, Noord)
 - eenvoudige horeca met speeltuin (Sprakel in 't Bos, Kleinsman)
 - picknickplaatsen
 - trimmen, wielrennen, golfterreinen (PW)
 - activiteiten die de landschappelijke waarde en transparantie niet noemenswaardig aantasten, zoals zorgboerderijen en maneges (bv. Viermarken, de Horstlanden).

De stedeling die te voet of op de fiets kortstondig de natuur opzoekt zal in eerste instantie aangewezen zijn op de Groene Zoom. Hij zal in de Groene Zoom behoefte hebben aan vertreding in de natuur om even aan de verstening van de stedelijke woonomgeving te ontsnappen en de rustgevende charme en stilte van het (kleinschalige) agrarisch landschap en de natuur te ervaren.

Ook kunnen er recreatieve buitensportactiviteiten (trimmen, wielrennen) bedreven worden. De Groene Zoom moet een ontmoetingspunt zijn voor degenen die er verpozing zoeken. Op plaatsen waar de

functie natuurbeleving van toepassing is, past geen lawaai⁴ en is ook de openbare verlichting conform de normen van het overige buitengebied.

Bij aanvragen voor voorzieningen dienen locaties zorgvuldig gewogen te worden op cultuurhistorische, natuur- en landschappelijke waarden, bijv. bij aanpassing van bedrijfsvoering van minder rendabele agrarische bedrijven; zie Gids Buitenkans, regelingen Loket Buitengebied.

Diversiteit en verenigbaarheid

Bovenstaande elementen zijn niet altijd onderling verenigbaar en zijn soms in strijd met natuur- en landbouwbelangen. Bijv. een sportveld heeft aan natuur weinig te bieden. Er kan dan ook geen sprake zijn van een homogene invulling van de Groene Zoom. Afhankelijk van de kwaliteit van de natuur, de aard van het landschap en van de behoefte van de aangrenzende wijken moet een invulling bepaald worden met de nadruk op “verenigbare elementen”.

De reeds genomen initiatieven van de gemeente Enschede voor het “Rondje Enschede”, voor wandelaars, fietsers en mountainbikers passen hier zeer goed in. Het Groen Beraad dringt er op aan hierbij de landschapshistorie (= zichtbare cultuurhistorie) te respecteren, zo mogelijk het bestaande landschap te versterken en het toevoegen van oneigenlijke elementen te voorkomen.

Onderhoud en recreatie

- Voor het onderhoud valt te overwegen schoolklassen en groepjes van de na-/buitenschoolse opvang te interesseren en hen een gebied of pad te laten adopteren voor lichte onderhoudswerkzaamheden. Uiteraard hoeft vrijwillig onderhoud zich niet te beperken tot de schooljeugd. Hetzelfde doel kan ook gerealiseerd worden door vrijwilligers in buurtverenigingen of door gesubsidieerde instellingen voor maatschappelijke dienstverlening. Hierbij valt ook te denken aan maatschappelijke stages. Een dergelijke aanpak past in het kader van de natuureducatie en natuurbeleving (zie ook GroenAgenda²). Voor beheer (bijv. maaien van speelweiden) kunnen overeenkomsten gesloten worden met in het gebied aanwezige agrarische bedrijven.

Landschappelijk buitengebied zonder recreatieve voorzieningen

- o Er is hier sprake van toegankelijk cultuurlandschap met coulissen en diversiteit in bebossing; agrarische omgeving, bij voorkeur met landbouw; veeteelt met begrazing in de weilanden. Zichtbare, natuurlijk ogende, waterlopen.
- o Er moet ruimte zijn om de landschapshistorie te respecteren.

Eisen aan de Groene Zoom

De Groene Zoom draagt bij aan de leefkwaliteit van de stad. De belevingswaarde is daarbij van essentieel belang. Vooral de beleving t.b.v. kortstondige natuurrecreatie (wandelen, fietsen). Diversiteit en verenigbaarheid zijn daarbij belangrijke factoren. Niet alles kan overal.

Algemeen is nodig:

- natuur- en landschapswaarde; een gebied waar de stedeling verschillende aspecten van het cultuurlandschap kan ervaren
- agrarische activiteit nadrukkelijk aanwezig als essentieel onderdeel van de Groene Zoom
- goede toegankelijkheid voor recreatieve uitloop van stadsbewoners

⁴ Dit vraagt ook om handhaving van vergunningvoorschriften voor geluidsinstallaties op sportaccommodaties.

- naast de uitvalswegen ook doorgangen van bebouwde kom naar buitengebied voor wandelaars en fietsers
- het gebied dient een hoge *maatschappelijke waardering*⁷⁾ te kunnen wegdragen.

Restricties voor de Groene Zoom

Om de belevingswaarde van de Groene Zoom te behouden zijn een aantal restricties noodzakelijk. In de eerste plaats zijn dit de richtlijnen voor het buitengebied (Gids Buitenkans¹⁾). Vanwege de aantrekkelijkheid van de Groene Zoom als woon- en vestigingsgebied moeten voor sommige restricties zelfs strengere normen gehanteerd worden.

- in de Groene Zoom moet rafelen van de verstedelijking vermeden worden (bijv. een stringent beleid t.a.v. verstedelijking van het landschap bij rood voor rood).
- geen extra woningbouw. De “Rood voor rood” regeling moet in de Groene Zoom beperkt worden tot vervangende bouw op bestaande erven, hoewel hier gelet moet worden op het historische belang van boerderijen van vóór 1940.
- richtlijnen voor de agrarische sector in het buitengebied moeten zorg dragen voor zorgvuldigheid t.a.v. handhaving van de schoonheid van het landschap en de milieueisen.
- bij vervanging en/of uitbreiding van agrarische bedrijfsgebouwen is een goede, gebiedsgerichte inpassing in het landschap vereist.
- bij het toevoegen van functies moet rekening worden gehouden met het eventueel toenemen van verkeersbewegingen en of de aanwezige infrastructuur die kan verwerken.
- in de Groene Zoom moet het aantrekken van werkgelegenheid niet als eerste doel gelden (zoals in ³⁾). Het belang van een Groene Zoom van hoge kwaliteit ligt in het verhogen van de aantrekkelijkheid van de gemeente als vestigingsplaats. De economische activiteit zelf moet, op de daarvoor meest geëigende plaats, worden uitgeoefend.

De intentie van deze restricties is om de landschappelijke waarden in de Groene Zoom te behouden en waar nodig te versterken. Daarmee blijft de Groene Zoom mogelijkheden bieden voor het rustgevend ervaren van de natuur en het landschap en houdt hij ook natuureducatieve waarde.

Dit kan betekenen dat in bijzondere gevallen hulp moet worden geboden om kleinschalige akkerbouw, veeteelt of groente- en fruitbedrijven in stand te houden, bijvoorbeeld middels functies die bijdragen aan het landschaps- en natuurbeheer (toestaan verkoop lokale producten, groene diensten). Nagegaan moet worden in hoeverre hiervoor Europese subsidies bestaan.

Een Groene Zoom conform deze beschrijving biedt geen mogelijkheden voor stadsuitbreiding in de Groene Zoom.

Er is bewust voor gekozen geen woningbouw in de Groene Zoom te tolereren, dus geen nieuwe vestigingen los in het landschap, ook niet voor “wonen in het groen”. Dit sluit aan bij het Provinciale beleid om alleen uitbreiding toe te staan als aangetoond is dat inbreiding niet meer mogelijk is (Toepassing SER-Ladder).

Indien het noodzakelijk geacht wordt toch tot stadsuitbreiding te komen betekent het dat er besloten moet worden de Groene Zoom te verleggen en de gewenste nieuwbouw te concentreren op een plek aansluitend aan de bestaande stadsrand. Bij de keuze voor de locatie kan niet alleen vanuit de stad geredeneerd worden maar moet gestreefd worden naar verhoging van de maatschappelijke waarde⁷⁾ van de stadsrand.

Functies die pertinent niet in de Groene Zoom thuis horen:

In zijn algemeenheid zijn dit alle activiteiten die verstedelijking met zich meebrengen, landschapsontsierend zijn en niet passen in het buitengebied rondom de stad. Daartoe behoren dus ook: nieuwbouw ten behoeve van bewoning, sportaccommodaties met geluid en lichtinstallaties, industriële activiteiten, winkelpleinen en winkelpanden, grote parkeerplaatsen, verkeerswegen (anders dan uitvalswegen).

In dit kader achten we het uitgangspunt van de studie over de economische effecten stadsrandgebieden³⁾ niet gepast. De stadsrand moet niet gezien worden als een motor voor economische activiteit. De analyses uit dit rapport omtrent de werkgelegenheid zijn wel bruikbaar als die verbonden is aan activiteiten die in de Groene Zoom gewenst zijn. Maar economische activiteit ontwikkelen ten behoeve van de werkgelegenheid dient bij voorkeur niet in de Groene Zoom plaats te vinden. Hier moet in de Enschedese situatie juist sterk gewaakt worden voor de gevreesde verrommeling.

Beleidsaspecten t.a.v. activiteiten en functies in de Groene Zoom

De Groene Zoom is te beschouwen als “**buitengebied+**”, een zeer waardevol en kwetsbaar onderdeel van het buitengebied en als zodanig is het beleid voor het buitengebied (Gids Buitenkans) met extra restricties van toepassing op de Groene Zoom. Bij het toestaan van economisch gedreven activiteiten in de Groene Zoom moet niet alleen getoetst worden of de functionaliteit past in de Groene Zoom, maar ook op het behoud van de cultuurhistorische, landschappelijke waarde van de omgeving.

Hieronder vallen bijvoorbeeld de aspecten van verkeerstoename, geluid, invloed op ondergrond en waterhuishouding (en daarmee de vegetatie). Nieuwe activiteiten in de Groene Zoom mogen geen merkbare invloed hebben op de buitengrens van de Groene Zoom. Als dat wel het geval zou zijn wordt de invloedssfeer van de stad uitgebreid en dat mag niet door activiteiten in de Groene Zoom.

Bijzondere waakzaamheid is nodig voor sluipende ontwikkelingen die de kwaliteit van de omgeving gaan aantasten (bijv. wanneer nevenactiviteiten zich tot succesvolle hoofdactiviteit ontwikkelen en daardoor afbreuk doen aan de waarden van de Groene Zoom).

Recreatieve functies

De Groene Zoom biedt diverse mogelijkheden voor vrij recreëren. Daarvoor is de medewerking nodig van eigenaars en bewoners van de Groene Zoom. Zoals eerder genoemd dient de bezoeker zich te realiseren dat hem in de Groene Zoom gastvrijheid geboden wordt. Dat geldt nog sterker als hij zich door zijn huisdier laat vergezellen. Loslopende honden kunnen niet alleen onrust bij het vee veroorzaken, maar ook een gezondheidsrisico vormen bijv. door verspreiding van neospora⁸⁾. Hier mag goed burgerschap worden verlangd, maar ook handhaving van het ‘hondenbeleid’ door de overheid. De gemeente Enschede heeft een beleid voor de bebouwde kom. Wij bepleiten daarnaast een hondenbeleid voor de Groene Zoom, waarbij specifiek terreinen aangewezen worden waar de bezitter zijn huisdier los mag laten. In het overige deel van de Groene Zoom mogen honden alleen aangelijnd meegenomen worden. Als er goede redenen zijn om in een bepaald terrein ook aangelijnde honden te weren, bijv. agrarisch gebruik of verblijfsgebied voor wild, moet dat mogelijk zijn, om zodoende toch het gebied voor andere wandelaars en fietsers open te kunnen stellen.

Landbouw

De landbouw vervult een hoofdrol als eigenaar en beheerder van het waardevolle cultuurlandschap in de Groene Zoom⁵⁾. De kansen voor een verdere ontwikkeling van de landbouw verschillen per gebied.

Ontwikkeling van de landbouw kan via de volgende ontwikkelingsprincipes, met versterking van de landschappelijke karakteristieken.

- *Landbouw in kleinschalig landschap*: hier kunnen de productiekosten hoger zijn dan in groot verkavelde gebieden. Waar nodig moeten de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw in de Groene Zoom bevorderd worden, bijv. door verbreding met landschap- en water/natuurbeheer in het kader van Groene en Blauwe Diensten⁹⁾, zoals in Boekelo en landgoed Twickel.
- *Stadslandbouw*: in de nabijheid van de stad liggen er kansen voor het ontwikkelen van vormen van stadslandbouw (verkoop lokale producten, recreatie en educatie, zorgboerderijen, kinderopvang). Een goed voorbeeld is het project “Grootschalig boeren in kleinschalig landschap”, zie ¹⁰⁾.

Opmerkingen

De grens tussen stad en Groene Zoom is strak gedefinieerd als de omhullende van aaneengesloten bebouwde percelen met aangrenzende wegen. Met deze definitie zijn ook de dorpskernen omgeven door een Groene Zoom. In de gemeente Enschede blijkt de Groene Zoom rond de dorpen direct aan te sluiten bij de Groene Zoom rondom de stad, waardoor deze ook de functie krijgt van bufferzone tussen stad en dorpskernen. Reeds aangewezen gebieden voor boswonen of landschapswonen in de buurt van de stad Enschede behoren hiermee tot de stad of vormen een stadsexclave binnen de Groene Zoom. In de toekomst moet de vorming van zulke exclaves in de Groene Zoom voorkomen worden.

Relatie met bestaande landinrichtingsplannen en bestemmingsplannen

Het is niet de bedoeling met deze notitie initiatieven en besluiten van de landinrichting⁵⁾ en bestaande bestemmingsplannen in de wielen te rijden.

Conclusie

De Enschedese Groene Zoom omsluit de stad, de dorpskernen en de woonenclaves in de Groene Zoom. Hij verdient als **buitengebied+** extra bescherming en moet, als gemakkelijk bereikbaar buitengebied, voldoende mogelijkheden voor groenbeleving, ontmoeting en recreatie bieden.

De Groene Zoom bestaat uit delen die onderling een grote diversiteit vertonen. De inrichting daarvan wordt sterk bepaald door het aanwezige landschap, de beheersmogelijkheden en de behoeften vanuit de aangrenzende wijk. De Groene Zoom is geografisch vastgelegd met een binnen- en een buitengrens.

De periode met behoefte aan grootschalige stadsuitbreiding is achter de rug. Daardoor is de ligging van de Groene Zoom nu stabiel en dient er extra voor gewaakt te worden dat de Groene Zoom als zodanig in stand blijft en er geen verrommeling plaats vindt. Dit houdt ook in dat er geen nieuwbouw in de Groene Zoom gepland mag worden. De (geplande) woonenclaves in de Groene Zoom moeten niet verder verstedelijken.

De Groene Zoom moet een ontmoetingsplaats kunnen zijn. Recreatieve en sportfuncties kunnen in de Groene Zoom plaats vinden zolang ze de kwaliteit van het landschap, natuur, landbouw en rust en veiligheid van andere recreanten geen schade doen.

Het bevorderen van het bezoek aan de Groene Zoom moet gepaard gaan met programma's om het landschap te leren waarderen en in goede staat te houden. Het genoeg dat aan de Groene Zoom wordt beleefd staat of valt met de mate waarin schoonheid en rust kunnen worden ervaren.

Voor het onderhoud kan een beroep gedaan worden op maatschappelijke instanties en jeugdgroepen (bijv. naschoolse opvang en stages) en overeenkomsten met agrarische bedrijven.

De werkgroep Groene Zoom, Enschede, september 2010.

Referenties:

Enschedese studies, rapporten en initiatieven

- 1) Buitenkans; Gids voor het buitengebied:
http://www.enschede.nl/gemeente/projecten/00001/00003/GidsBuitengebieddef2008_1_.pdf/
- 2) GroenAgenda; <http://cms3.enschede.nl/loketten/lokettensubsectie/GroenAgenda15-12.pdf>
- 3) Goos Lier, Theo de Bruijn, Economische effecten stadsrandgebied; Saxion Kenniscentrum Leefomgeving
- 4) Projecten Stadsrand Enschede; <http://www.enschede.nl/gemeente/projecten/00004/00006/>
- 5) Inrichtingsplan Enschede-Noord; Dienst Landelijk Gebied Provincie Overijssel, Voorbereidingscommissie Enschede-Noord, Zwolle okt 2008

Landelijke studies en rapporten:

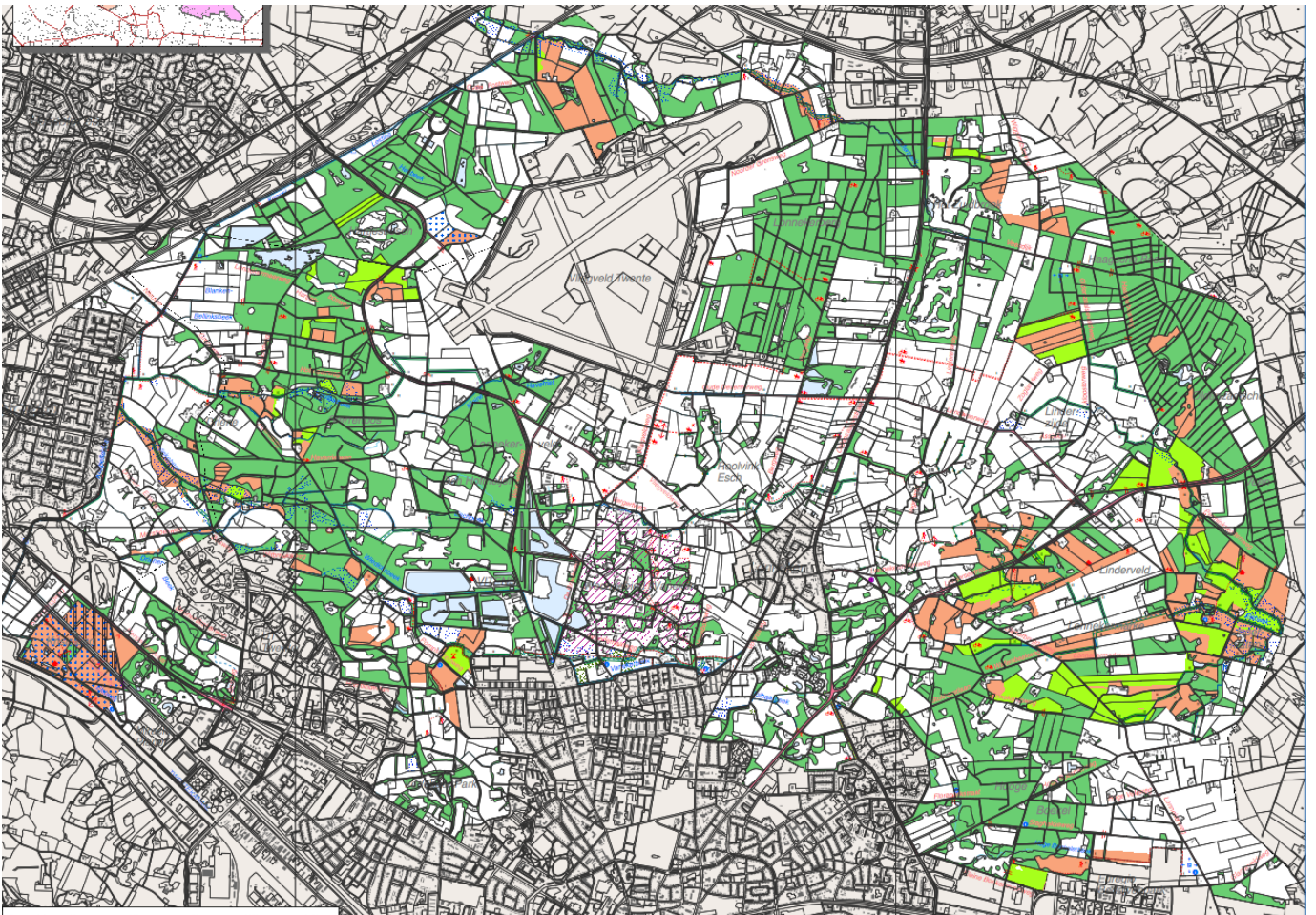
- 6) D.Hamers, K.Nabuliek, M.Piek en N. Sorel, "Verstedelijking in de stadsrandzone, Een verkenning van de ruimtelijke opgave", Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag, 2009, ISBN 97890-78645-27-6 (te downloaden via <http://www.pbl.nl/nl/publicaties/2009/Verstedelijking-in-de-stadsrandzone-Een-verkenning-van-de-ruimtelijke-opgave.html>)
- 7) Vries, S. de, 2009. Beleving & recreatief gebruik van natuur en landschap; naar een robuuste en breed gedragen set van indicatoren voor de maatschappelijke waardering van natuur en landschap. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 100; 78 blz. 1 fig.; 64 ref. (te downloaden via http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl/NR/rdonlyres/3336BBC2-1AFF-4E39-BF40-486369F53668/96396/WOtrapport_100.pdf.)
- 8) Gezondheidsdienst voor Dieren: De ziekte Neospora, verwijzing naar publicatie van de WUR. http://www.gddeventer.com/nl/25222685-%5BLink_page%5D.html?opage_id=1420258&location=-1083501812489521,1058389
- 9) Alterra, Wageningen UR Onderzoeksinstituut voor de Groene Ruimte <http://www.boerenvoornatuur.nl/>
<http://www.twickel.nl/>

Lokale studies, rapporten en initiatieven van elders

- 10) Alterra rapport 1642, W. Rienks e.a.; "Grootschalige landbouw in een kleinschalig landschap"
<http://library.wur.nl/way/bestanden/clc/1873426.pdf>
- 11) De groene mal: (ARCADIS heeft het landschap in en rond Assen uiteengerafeld).
http://arcadis.nl/projecten/Pages/Visies%20voor%20Assen%20_%20koesteren%20en%20ontwikkelen%20van%20groene%20waarden.aspx
- 12) http://www.rom3d.nl/pdf/110-Brochure_NOT_Final.pdf
<http://www.projectenltonoord.nl/sites/www.ltonoordprojecten.nl/files/emag/index.html#/8/>

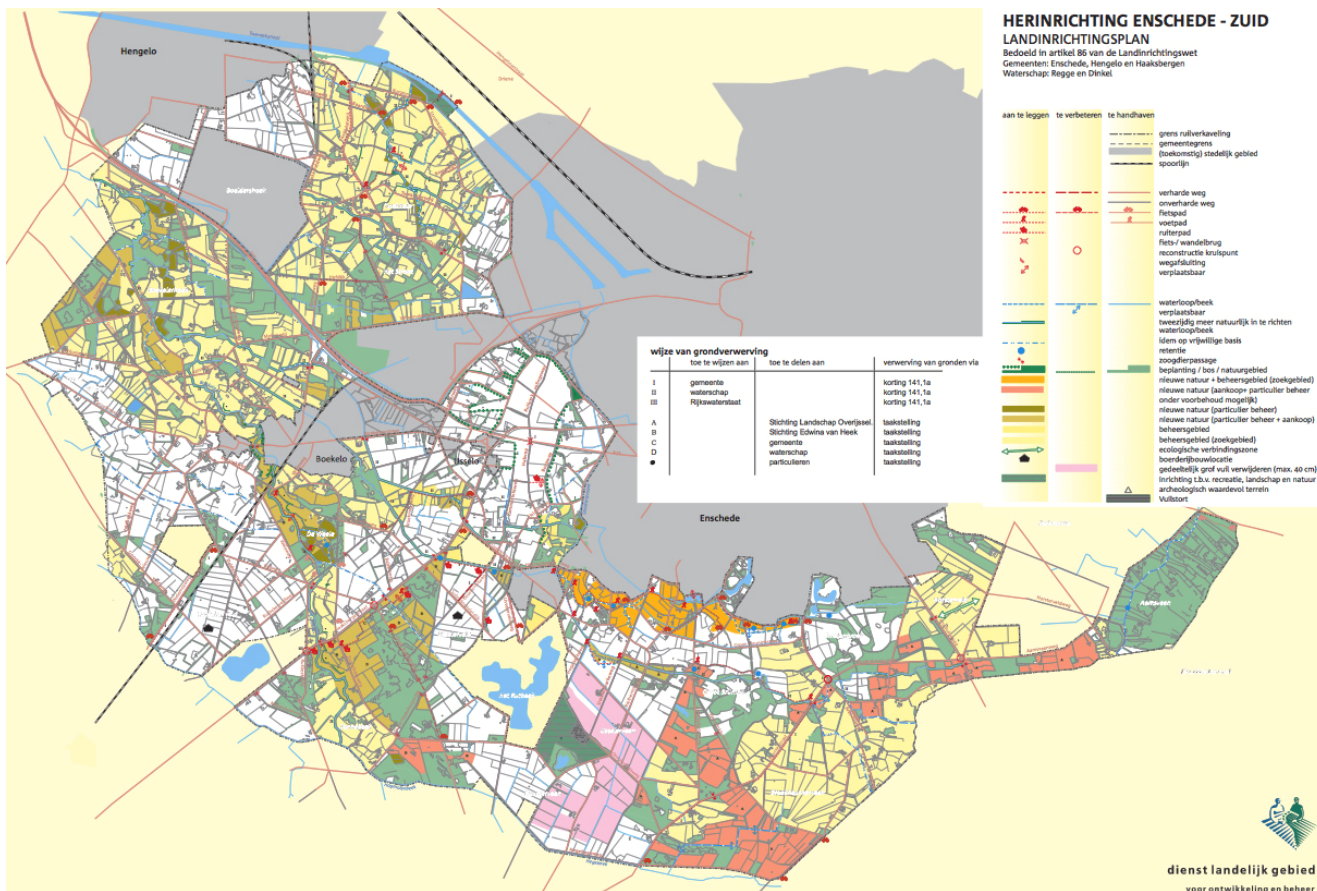
Bijlage 1:

Kaart Inrichtingsplan Enschede-Noord

Bijlage 2:

Kaart Inrichtingsplan Enschede-Zuid

Bijlage 3:

Kaart NSW-landgoederen (LO = Landschap Overijssel)

